

Právo a protikorupční kampaň v kauze exposlanců

Zdeněk Koudelka

Jestliže se o prostituci hovoří jako o nejstarším řemesle na světě, lze o úplatkářství mluvit jako o jednom z nejstarších deliktů. Již v starozákonní knize Izajáš je psáno: „*Kdekdo miluje úplatek a rád bere dary; sirotkovi právo nezjednájí a pře vdovy se k nim nedostane.*“¹ Stejně starý je boj proti němu. V současné době je vedena protikorupční kampaň, která je politickou a mediální kampaní protaženou do justice a práva. Václav Klaus ve spoluautorství uvedl: „*Korupce je trvale přítomným a v každém případě negativním jevem v každé společnosti, tedy i u nás.*“² Odmítá však „*protikorupční hysterii*“ a kriticky hodnotí „*protikorupční kampaň*“.³

Ekonomové Pavel Ryska a Jan Průša poukazují na to, že ve veřejném sektoru⁴ pro absenci kalkulace výnosů a nákladů nelze měřit ekonomickou efektivnost a uvádí: „*Často se vyskytuje názor, že škodlivost korupce spočívá v navyšování nákladů jednotlivých projektů. Tento názor je mylný, jelikož nezohledňuje dopad vyšších nákladů na výnosy, které by projekt spotřebitelům přinesl, ale které nejsou kvůli absenci tržeb u státních projektů vidět.*“⁵ Poukazují, že v soukromém sektoru řada luxusních podniků s vysokými náklady na detail dosahuje vysokých výnosů a zisku. Proto zaměření veřejných zakázek na „*nejnižší cenu není smysluplným kritériem ekonomické efektivnosti*“, když nejnižší cena nezohledňuje skutečnou potřebnost projektu jako takového – např. silnice nikam, jen aby se vyčerpaly evropské fondy, kdy ušetření na jednom projektu vede k vyplývání peněz jinde, protože cílem je rozpočtové prostředky utratit (nákupní běsnění veřejných subjektů před koncem roku). A dále je cena komplexem kvality, způsobu a času dodání, kteréžto mohou být v různých relacích.⁶ Ryska a Průša poukazují na to, že korupce má své ekonomické zákonitosti, když úplatek podražují pod jeden z nákladů firmy s tím, že největší úplatek může nabídnout firma s nejnižšími ostatními náklady nebo s nejvyššími očekávanými příjmy a tedy jde o firmu ekonomicky nejefektivnější.⁷

Slovy Petr Hájka: „*Slovo KORUPCE se stalo tímtež základním pojmem jako v minulém režimu TŘÍDNÍ BOJ. Má také podobné důsledky.*“⁸ Hájek upozorňuje: „*Ty, kdo se radují, že konečně se „zkorumpovaná třída politiků“ začíná bát, je nutno upozornit, že brzy se budou bát všichni a každý. Rozkrádání veřejných peněz je bezpochyby zločin.....Politicky se však využívá jen tehdy, je-li třeba převzít moc.*“⁹ Kampaň boje proti určitým činům se spojuje s voláním po zvláštních soudech a orgánech veřejné žaloby. Dříve sloužily třídnímu boji po únoru 1948 zvláštní Státní prokuratura a Státní soud,¹⁰ který 8. 6. 1950 odsoudil Miladu

¹ Iz kapitola 1, verš 23. Ekumenický překlad Bible, 2. vydání Stuttgart 1984, s. 557.

² VÁCLAV KLAUS a kol.: *Česká republika na rozcestí. Čas rozhodnutí.* Praha 2013, ISSN 978-80-253-2025-5, s. 103.

³ VÁCLAV KLAUS a kol.: *Česká republika na rozcestí. Čas rozhodnutí.* Praha 2013, ISSN 978-80-253-2025-5, s. 151, 164.

⁴ O korupci v soukromém sektoru ZDENĚK KOUDELKA: Úplatek v obchodě. *Kontrolní závěr: Miloslav Kala*, ISBN 978-80-7239-305-3, s. 78-86. PAVEL RYSKA, JAN PRŮŠA: *Korupce. Ekonomie vs. mýty.* Publikace Institutu Václava Klause č. 6/2013, ISBN 978-80-87806-03-6, s. 25-29.

⁵ PAVEL RYSKA, JAN PRŮŠA: *Korupce. Ekonomie vs. mýty.* Publikace Institutu Václava Klause č. 6/2013, ISBN 978-80-87806-03-6, s. 38 p. 12.

⁶ PAVEL RYSKA, JAN PRŮŠA: *Korupce. Ekonomie vs. mýty.* Publikace Institutu Václava Klause č. 6/2013, ISBN 978-80-87806-03-6, s. 46-47, 52.

⁷ PAVEL RYSKA, JAN PRŮŠA: *Korupce. Ekonomie vs. mýty.* Publikace Institutu Václava Klause č. 6/2013, ISBN 978-80-87806-03-6, s. 40-42.

⁸ PETR P. HÁJEK: *Smrt v sametu.* Praha 2012, ISBN 978-80-87423-38-7, s. 11.

⁹ PETR P. HÁJEK: *Smrt v sametu.* Praha 2012, ISBN 978-80-87423-38-7, s. 258.

¹⁰ Zákon č. 232/1948 Sb., o státním soudu.

Horákovou, a ochraně nacistického státu zvláštní Lidový soudní dvůr¹¹ 1934-45, kterému předsedal 1942-45 Roland Freisler. Nyní se ozývá volání po zřízení zvláštního protikorupčního státního zastupitelství a snad i soudu. Snaha je dosáhnout pod argumentem, že je nutný zvláštní přístup, legalizace určitých zvláštních postupů v trestním právu.

Protikorupční kampaní se odůvodňuje i to, co by jinak bylo považováno za protiprávní. Mediální krytí této kampaně zajišťuje průchodnost nestandardních či dokonce protiprávních rozhodnutí a případná kritika je omezována hrozbou mediálního lynče kritika. Dnešní protikorupční kampaň má společné jevy s protiteroristickou kampaní v USA po 11. 9. 2001. Cíl je nezpochybnitelný, vždyť kdo by obhajoval korupci či terorismus, ale prostředky mohou vést k omezení práv a svobod lidí. Jsme v době, kdy je v zájmu určitých kampaní snaha obětovat některé hodnoty. Bylo tomu tak ve Spojených státech amerických po 11. září 2001, kdy se za vlády G. W. Bushe ml. prosazoval názor, že boj proti terorismu musí být veden i za cenu nedodržování práv garantovaných ústavou. Proto byla zřízena věznice na Guantánamu, což je formálně kubánské území roku 1903 pronajaté USA mimo jurisdikci civilních amerických soudů. Ovšem je správné odmítnout, že účel světi prostředky. Boj za svobodu a právo je trvalý a demokratická kontrola zákonnosti činnosti výkonné moci, včetně policie a státního zastupitelství, je nutná. Náš režim vznikl v listopadu 1989 v boji za vládu volených, svobodu a právní stát. Tyto hodnoty musí být nadřazeny různým kampaním. Pokud se právo a justice nechaly ovládat kampaněmi, ať již to byl mccarthismus v USA na konci 40. a v 50. letech 20. století, hledání vnitřního nepřítele v době stalinismu či hon na čarodějnice u nás v 17. století, vždy to vedlo ke špatnostem.

Jak proniká kampaňovitost do soudních řízení, se ukázalo v trestní věci poslanců Víta Bárty a Jaroslava Škarky. V daném řízení byly sporné postupy soudce Obvodního soudu pro Prahu 5 Jana Šotta. První nezvyklost spočívá v umožnění přímého televizního přenosu, čímž byl narušen klasický postup soudu, že předvolaní svědci nemají být v soudní síni, dokud nebudou vyslechnuti, aby neslyšeli výpovědi dřívější a nemohli případně svou výpověď přizpůsobit. Postupem soudce Šotta se mohli svědci seznámit díky televizi s tím, co, kdo a jak vypovídal. Stranou již nechme, zda justici sluší anglosaská mediální zdrženlivost, kdy v USA a Británii není možno u soudu ani fotografovat, natož pak přímý televizní přenos. Nebo opačný přístup, kdy se soudní řízení propagandisticky užívalo k různým kampaním. Příkladem je postup nacistické justice a propagandy při souzení účastníků pokusu o protihitlerovský převrat 20. 7. 1944 nebo při procesu Milady Horákové roku 1950 či procesu s Rudolfem Slánským roku 1952, které byly velmi medializovány a vysílány rádiem (televize ještě u nás nevysílala).

Druhou věcí je, že senát soudce Šotta rozsudkem z 13. 4. 2012 odsoudil jednání, které nebylo totožně uvedeno v obžalobě. Soudce je ve vymezení skutku vázán obžalobou a při stíhání poslanců byl vázán vymezením (totožností) skutku, pro který je k trestnímu stíhání vydala Poslanecká sněmovna. Soudce má rozhodnout jen o skutku vymezeném obžalobou státního zástupce, nesmí jej rozšiřovat ani komentovat ve výroku rozsudku. Proto proti nezákonnému rozsudku podala odvolání ve prospěch obžalovaných i státní zástupkyně.

Za třetí Šottův soudní senát odsoudil poslance J. Škarku k zákazu výkonu činnosti poslance. Tím zasáhl do vazby mezi poslancem a jeho voliči, ústavní úpravy ukončení poslaneckého mandátu a nerespektoval judikaturu Nejvyššího soudu, který judikoval, že soud nemůže zakázat činnost člena zastupitelstva obce, protože jde o zásah do ústavně garantovaného práva na veřejné funkce a trest ztráty politických práv u nás neexistuje. Tento závěr obsahuje i odborná literatura¹² a platí i pro poslance a senátory. Zda je to správné či ne, může být

¹¹ Čl. 3 zákona z 24. 4. 1934 o změně přepisů trestního práva a trestního řízení. Reichsgesetzblatt I, s. 341-348.

¹² ZDENĚK KOUDELKA: Zákaz činnosti a pasivní volební právo. *Trestní právo* 6/2012, ISSN 1211-2860, s. 10-13. Rozsudek Nejvyššího soudu z 23. 1. 2007, 4Tz 167/2006.

polemické, ale změnu by musel učinit zákonodárce. Pokud soud rozšíří výklad zákazu činnosti na ústavně garantované volební právo, jedná se o porušení zásady – není trestu bez zákona. Je možné s judikaturou Nejvyššího soudu nesouhlasit, ale v takovém případě je správné, aby ji soudce uvedl ve svém rozhodnutí a rozvedl, proč si myslí, že na daný případ nelze judikaturu Nejvyššího soudu užít anebo uvedl, proč je nutné dojít k novému právnímu závěru. Nic takového rozsudek nad Škarkou při uložení trestu zákazu činnosti neobsahoval. I protikorupční kampaň musí být v právním státě vedena zákonným způsobem. Po zásluze byl tento nezákonný rozsudek zrušen odvolacím Městským soudem v Praze.

V následném řízení nakonec Šottův senát zprostil obžalované viny, což potvrdil i Městský soud v Praze. Nicméně soudce Šott inicioval stížnost ministra spravedlnosti proti rozhodnutí Městského soudu v Praze. Sám Městský soud ve vyjádření pro Ministerstvo spravedlnosti poukázal na protizákonnost postupu soudce Šotta a stížnost pro porušení zákona viděl jako nedůvodnou. Tak původně vyhodnotilo Šottův návrh v roce 2013 i Ministerstvo spravedlnosti za ministra Pavla Blažka. Po změně vlády ministryně Marie Benešová dala přednost mediálnímu zviditelnění před právem a stížnost v neprospěch osvobozených poslanců podala. Rovněž nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman podal ve věci dovolání, byť pro to neměl zákonné důvody. Obě protiprávní podání dopadla v souladu se zákonem. Nejvyšší soud dovolání nejvyššího státního zástupce odmítl, protože směřovalo do skutkových věcí, které předmětem dovolání být nemohou, což má znát student právnické fakulty, natož nejvyšší státní zástupce. Stížnost ministryně spravedlnosti byla zamítnuta jako nedůvodná. Nejvyšší soud dal na rozdíl od nejvyššího státního zástupce Pavla Zemana a ministryně Marie Benešové přednost právu před mediální chválou.¹³ Kauza soudce Šotta ukazuje, jaká neznalost práva může být u některých představitelů soudní moci. Kam až může klesnout právní pedagog, ukazuje předseda Nejvyššího správního soudu a učitel trestního práva na Fakultě práva Západočeské univerzity v Plzni Josef Baxa. V době mediálního velebení soudce Šotta jej pochválil v rozhovoru pro Hospodářské noviny slovy: „*Měl jsem trochu pyšný pocit, že jsou v justici takoví soudci.*“¹⁴ Přitom jako učitel trestního práva své studenty učil, že nelze uložit protizákonný trest a že nelze odsoudit za jednání, které nebylo předmětem obžaloby. Jde o základní zásady trestního řízení u nás. Pedagog nemá něco jiného učit a jinak jednat v praxi. Vždy se najdou soudci, kteří řeší věci dle momentální kampaňovité objednávky. Jsou pak opěvováni jako soudci nového typu, kteří budou aplikovat nové právo a platnými zákony se nezatežují. Činili tak soudci po nástupu nacismu i komunismu, kde různé kampaně převládly nad právem. Nyní tak někteří činí v rámci protikorupční kampaně. Nejvyšší soud tomu odolává a navrácí platnost práva.

Podívejme se blíže na kauzu tří exposlanců a poradkyně premiéra Jany Nagyové, která vedla v červnu 2013 k pádu vlády Petra Nečase, a zákonnost usnesení Vrchního státního zastupitelství v Olomouci ze dne 13. 6. 2013, kterým bylo zahájeno trestní stíhání, a předcházejícího procesního postupu státního zastupitelství. V zásadě šlo o obvinění, že ředitelka kabinetu premiéra Jana Nagyová a Roman Boček se podíleli na tom, že se bývalí poslanci Petr Tluchoř, Marek Šnajdr, Ivan Fuksa vzdali mandátu údajně za pozice ve státem kontrolovaných firmách,¹⁵ a dále o obvinění, že Jana Nagyová a tři příslušníci Vojenského zpravodajství – generálporučík Ondřej Páleník, generálplukovník Milan Kovanda a plukovník Jan Pohůnek – organizovali sledování premiérový manželky.

1. Nepříslušnost Vrchního státního zastupitelství v Olomouci

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu z 22. 1. 2014, 8Tz 46/2013.

¹⁴ Hospodářské noviny 20. 4. 2012. <http://zpravy.ihned.cz/c1-55517550-josef-baxa-predseda-nejvyssiho-spravniho-soudu-sottu-je-vic-jen-je-nezname>

¹⁵ Usnesení Vrchního státního zastupitelství v Olomouci, pobočka Ostrava ze 13. 6. 2013, 4 VZV 5/2013.

Dodržování zákonnosti v otázce příslušnosti státního zastupitelství je jednou ze záruk na spravedlivý proces, brání svévoli státních orgánů a zneužívání moci. To, aby byl v trestním řízení činný právem stanovený státní zástupce, ne libovolný státní zástupce, je podmínkou zákonnosti trestního řízení. Je pravdou, že na rozdíl od zákonného soudce, který je garantován ústavně, není na ústavní úrovni upraven pojem zákonného státního zastupitelství. Nicméně je příslušnost státního zastupitelství stanovena zákonem (zákon o státním zastupitelství, trestní řád) a vyhláškou o jednacím řádu státního zastupitelství, což jsou prameny práva, které musí být dodržovány. Ve srovnání s ústavně garantovaným pojmem zákonného soudce má zákonodárce volnější prostor pro úpravu vůči státnímu zastupitelství. Pokud však tvůrce práva něco stanoví, jsou orgány výkonné moci, včetně státního zastupitelství, povinny právní úpravu respektovat.

Podle § 7 zákona o státním zastupitelství je příslušné k zastupování státu státní zastupitelství u soudu, u něhož toto státní zastupitelství působí, pokud právní předpis nestanoví jinak. Dle jednacím řádu státního zastupitelství¹⁶ vykonává dozor v přípravném trestním řízení státní zastupitelství, které je příslušné zastupovat veřejnou žalobu po podání obžaloby. I když je úprava jen ve vyhlášce, musí státní orgány respektovat i podzákonnou úpravu, která se opírá o řádné zákonné zmocnění k vydání podzákonného předpisu. Příslušnost státního zastupitelství k doзору v přípravném trestním řízení je tak odvozena od příslušnosti soudu, tj. především podle místa, kde se údajný trestný čin stal.

Ochrana před zneužitím moci v trestním právu je postavena na tom, že jestliže nezákonně postupuje státní orgán, nelze výsledky jeho činnosti právně uznat, byť by byly věcně správné. Pravidlo otráveného stromu říká, že z otráveného stromu (tj. nezákonnosti) nemůže být zdravé ovoce (zákonné výsledky). Nejvyšší soud sice uvedl: „*Český trestní proces nepřevzal doktrínu plodů z otráveného stromu, která vznikla a je rozvíjena v USA, zejména pak v podobě simplifikujícího tvrzení, že plody z otráveného stromu jsou vždy otrávené. Podklad pro právní závěr, že důsledkem vadného postupu orgánů činných v trestním řízení nastalého v procesu dokazování je vždy absolutní neúčinnost a tím v trestním řízení nastala nepoužitelnost důkazů, nelze v příslušných ustanoveních trestního řádu upravujících dokazování v trestním řízení (hlava pátá trestního řádu) nalézt.*“¹⁷ Ovšem to bylo rozhodnutí v situaci, kdy obhajoba napadala nezákonnost jednání před jiným orgánem, než orgánem činným v trestním řízení. Tento jiný orgán jen podal podnět, na jehož základě následně začalo trestní řízení, tedy nešlo o nezákonnost v trestním řízení. Lze připustit, že v řízení bude zprvu činné nepříslušné státní zastupitelství, ale jen na nezbytně nutnou dobu, než si z úřední povinnosti samo bez zbytečného odkladu vyhodnotí svou nepříslušnost a postoupí věc příslušnému státnímu zastupitelství. To však není doba měsíců či dokonce roku. V takovém případě je nutné teorii otráveného stromu a ovoce z něj uplatnit, jinak se ústavní požadavek na zákonnost jednání státního zastupitelství,¹⁸ kam patří i příslušnost, stane prázdnu deklarací.

1.1 Místní příslušnost

Údajná trestná činnost obviněných se stala v Praze. Mělo být tedy příslušné státní zastupitelství v Praze. Ve věci však bylo činné Vrchní státní zastupitelství v Olomouci na základě usnesení Nejvyššího státního zastupitelství v Brně z 11. 1. 2012, 8NZN 202/2012 o odnětí a příkázání věci. To se týkalo prověřování zcela jiných osob, a to Iva Rittiga, Tomáše Hrdličky, Jiřího Tomana a Romana Janouška. Přičemž důvodem odnětí byl údajný vztah mezi některými prověřovanými osobami a bývalým náměstkem Vrchního státního zastupitelství

¹⁶ § 12 vyhlášky č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství.

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu z 22. 5. 2013, 6Tdo 84/2013. JAN MUSIL: Několik otazníků nad judikaturou Ústavního soudu ČR v době postmoderny (na příkladu prohlídky jiných prostor a pozemků). *Kriminalistika* 1/2011, ISSN 1210-9150, s. 19

¹⁸ Čl. 2 ods. 2 Listiny základních práv a svobod. Čl. 2 ods. 3 Ústavy Čech, Moravy a Slezska č. 1/1993 Sb.

v Praze Libora Grygárka. Ale údajná trestná činnost, pro kterou skutečně bylo zahájeno VSZ Olomouc trestní stíhání vůči exposlancům a dalším osobám, se však netýkala Rittiga, Hrdličky, Tomana, Janouška ani Grygárka. V dané věci došlo k spojení věci, aby byla založena působnost jinak nepřislušného Vrchního státního zastupitelství v Olomouci. Korunu všemu nasadilo to, že Ivo Rittig byl 13. 2. 2014 obviněn z legalizace výnosů z trestné činnosti, přičemž jeho trestní stíhání dozorovalo místně i věcně příslušné Vrchní státní zastupitelství v Praze. Tedy případný vztah k bývalému náměstkovi vrchního státního zástupce Liboru Grygárkovi není důvodem pro odnětí dozoru nad trestním stíháním Ivo Rittiga pražskému vrchnímu státnímu zastupitelství. To, že stíhání Ivo Rittiga dozoruje příslušné Vrchní státní zastupitelství v Praze, je podle práva. Proč však nemají totéž právo na činnost příslušného státního zastupitelství ve svých trestních stíháních i obvinění ze sledování manželky premiéra a obvinění stíhání ve spojení se vzdáním se mandátů některých poslanců – např. Nagyová a bývalý premiér Petr Nečas, který byl obviněn 11. 2. 2014?

V přípravném trestním řízení je od příslušnosti státního zastupitelství odvozena i příslušnost soudu pro přípravné řízení, který rozhoduje o zásazích do ústavně chráněných základních práv a svobod – rozhodování o vazbě. V řízení před soudem má platit rovnost stran a jejich procesních oprávnění (zásada rovnosti zbraní). V případě odnětí a přikázání věci státnímu zastupitelství v přípravném trestním řízení je ústavně pochybné, že se automaticky mění i příslušnost soudu pro rozhodování v přípravném řízení trestním např. o vazbě, odposleších atd. Listina základních práv a svobod garantuje právo na zákonného soudce.¹⁹ Zákonným soudcem je v přípravném řízení trestním soudce okresního soudu, který působí v obvodu dozorujícího státního zástupce.²⁰ Ovšem právní řád předpokládá, že dozorující státní zástupce bude ze státního zastupitelství dle místa, kde se trestný čin stal.²¹ Tím, že se změní dozorující státní zastupitelství, změní se i soudce rozhodující o vazbě a to již má ústavní rozměr. Státní zastupitelství si může svým úkonem vybrat soud. Před soudem je státní zástupce stranou řízení, stejně jako obviněný. Mezi stranami má platit rovnost zbraní. Dle Evropského soudu pro lidská práva spočívá rovnost zbraní v podmínkách, za nichž účastníci řízení hájí svou věc před soudem, aniž dojde k zvýhodnění jedné ze stran řízení.²² Pokud jedna strana řízení – státní zastupitelství - může svým opatřením změnit příslušnost soudu a obviněný takovou možnost nemá, je porušena rovnost zbraní a férovost soudního procesu. V případě poslance Davida Ratha, kde bylo zprvu v přípravném řízení činné nepřislušné Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem místo příslušného Krajského státního zastupitelství v Praze, Ústavní soud takový postup okomentoval slovy: „Zrcadlí-li postup státního zastupitelství v dané věci obecněji zaužívanou praxi, jedná se o závažný signál porušování principů právního státu...“.²³ Ústavní soud však nevyvodil závěr z toho, že jestliže výkonná moc postupuje způsobem, kterým jde „o závažný signál porušování principů právního státu“, je nutné takový postup znemožnit a právní výsledky neakceptovat. Kdyby Ústavní soud zrušil rozhodnutí o vazbě Davida Ratha, vyvolalo by to mediální bouři. Soudci však nesmí být závislí na médiích. Toto rozhodnutí Ústavního soudu je zbabělé rozhodnutím justice po roce 1989. Činnost nepřislušného Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem vedla k tomu, že v přípravném řízení rozhodoval soudce Okresního soudu v Ústí nad Labem a ne soudu v Praze, když stíhaná trestná činnost se jinak dělá na území Prahy a středních Čech.

¹⁹ Čl. 38 ods. 1 Listiny základních práv a svobod.

²⁰ § 26 trestního řádu č. 141/1961 Sb.

²¹ § 7 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, § 18 trestního řádu.

²² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) Nideröst-Huber proti Švýcarsku z 18. 2. 1997 č. 18990/91, a rozsudek ESLP Foucher proti Francii z 18. 3. 1997, č. 22209/93, § 34, a rozsudek ESLP Dombo Beheer B. V. proti Nizozemsku z 27. 10. 1993, č. 14448/88, § 33. <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>

²³ Část V. odůvodnění usnesení Ústavního soudu ze 17. 9. 2012, I.ÚS 2632/12.

Dokonce pro účely vazebního jednání a vydání usnesení o vazbě dojel soudce z Ústí nad Labem do Prahy.²⁴

Při doslovném výkladu § 26 trestního řádu si může Vrchní státní zastupitelství v Olomouci vybrat mezi všemi okresními soudy na Moravě a ve Slezsku ve své územní působnosti, v praxi se však tento výklad aplikuje tak, že příslušný pro přípravné řízení je okresní soud v sídle státního zastupitelství. Vzhledem k tomu, že rozhoduje soud podle sídla dozorujícího státního zástupce, došlo k tomu, že orgány veřejné žaloby si v případě exposlanců mohly vybrat mezi čtyřmi soudy, aniž by jejich rozhodování podléhalo soudnímu přezkumu. Takovou možnost obvinění neměli. Tím byla narušena zásada rovnosti zbraní stran před soudem. V daném případě vydáním či nevydáním rozhodnutí o odnětí a příkázání mohlo Nejvyšší státní zastupitelství ponechat původní příslušnost soudu pro přípravné řízení v Praze či věc přikázat do Olomouce s jinou příslušností soudu pro rozhodování o odposleších a vazbě (Okresní soud v Olomouci). Ovšem samotný olomoucký vrchní státní zástupce přidělením dané věci do centrály VSZ v Olomouci nebo na pobočku v Brně či Ostravě si může vybrat soud pro přípravné řízení, a to mezi Okresním soudem v Olomouci, Městským soudem v Brně a Okresním soudem v Ostravě. V případě, že je podáván návrh státním zastupitelstvím mimo pracovní dobu, kdy je předem znám konkrétní sloužící soudce, si fakticky takto vybere nejen soud, ale i osobu soudce.

Změny příslušnosti na straně státního zastupitelství zasahují ústavně chráněnou kategorii zákonného soudce, který by měl být určen na základě obecných předpokladů a ne rozhodnutím jedné strany řízení. Je navíc právně sporné, když státní zástupci Vrchního státního zastupitelství působící na jeho pobočkách nejsou primárně pro určení příslušnosti soudu považováni za státní zástupce VSZ v Olomouci jako takového. Tedy že by měl rozhodovat Okresní soud v Olomouci bez ohledu na to, zda jde o konkrétního státního zástupce v centrále či na pobočce. Sídla státních zastupitelství jsou totiž stanovena zákonem vazbou na sídla soudů, umístění poboček však jen podzákonným právním předpisem.²⁵ Pokud se použije výklad, že se příslušnost soudu pro přípravné řízení odvozuje od činnosti státního zástupce na pobočce, opouštíme zásadu, že soudní příslušnost je určena na úrovni zákona a fakticky ponecháváme volnost výkonné moci určovat místní příslušnost soudu pro přípravné řízení svými podzákonnými právními předpisy. Vzhledem k tomu, že příslušnost státního zastupitelství v přípravném trestním řízení má vliv na příslušnost soudu pro přípravné řízení, je skutečnost, že tuto příslušnost stanoví jen vyhláška Ministerstva spravedlnosti jako podzákonný právní předpis v rozporu s ústavním požadavkem, že působnost státních orgánů má stanovit zákon.²⁶ Ústavní soud k tomu uvedl: „*Na okraj právní úpravy místní příslušnosti státního zastupitelství pak v rámci obiter dicta Ústavní soud konstatuje, že tato vykazuje ústavní deficit zejména z hlediska stupně právní síly právního předpisu, v němž je obsažena (s ohledem na čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny).*“²⁷ Zcela neústavní je pak ustanovení vyhlášky o jednacím řádu státního zastupitelství, které mimo obecná pravidla stanovená vyhláškou dává možnost vrchnímu státnímu zástupci se souhlasem nejvyššího státního zástupce určit příslušnost v konkrétních kauzách v rozporu s obecnou úpravou.²⁸ Tímto ustanovením vyhláška překračuje zmocnění zákonodárce, který pověřil k určité úpravě Ministerstvo spravedlnosti, když ještě dál bez jakékoliv opory v zákoně úpravu přenáší na jiné subjekty pro konkrétní věci. Právní pravidla mají být obecná. Toto oprávnění pro vrchního a nejvyššího státního zástupce umožňuje čachry s přesouváním trestních kauz.

²⁴ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem z 13. 6. 2012, 6To 270/2012-38.

²⁵ § 5-8 vyhlášky, o jednacím řádu státního zastupitelství č. 23/1994 Sb.

²⁶ Čl. 2 ods. 3, čl. 79 ods. 1 Ústavy Čech, Moravy a Slezska. Čl. 2 ods. 2 Listiny základních práv a svobod.

²⁷ V. část odůvodnění usnesení Ústavního soudu ze 17. 9. 2012, I.ÚS 2632/12.

²⁸ § 15 ods. 4 a 5 jednacím řád státního zastupitelství ve znění vyhlášky č. 4/2014 Sb.

Argument, že příslušnost soudu při pobočce státního zastupitelství odpovídá zásadě ekonomie řízení, nelze v daném případě použít. Dotčené usnesení o zahájení trestního stíhání VSZ v Olomouci, pobočka Ostrava, bylo vydáno v Praze, kde obvinění působili a byli zadrženi, a následně převezeni k soudu do Ostravy.

Je nutné nakládat se změnou příslušnosti státního zastupitelství, která je stanovena právními předpisy, na základě individuálních právních aktů v rámci státního zastupitelství velmi omezeně. V dané věci nemělo být činné Vrchní státní zastupitelství v Olomouci, neboť důvody, které byly pro odnětí a přikázání v usnesení Nejvyššího státního zastupitelství (možnost účasti bývalého náměstka VSZ v Praze Libora Grygárka), se netýkaly skutečně obviněných osob. Jejich věc měla být bez zbytečného odkladu postoupena věcně a místně příslušnému státnímu zastupitelství v Praze.

Samotný důvod pro vydání usnesení Nejvyššího státního zastupitelství v Brně z 11. 1. 2012 pro odnětí a přikázání věci vydaný s odkazem na § 25 trestního řádu per analogiim je pochybný. Podle zákona o státním zastupitelství²⁹ může být takto postupováno v případě vyloučení vedoucího státního zástupce. Pokud je vyloučen jiný státní zástupce, včetně náměstka vedoucího státního zástupce, má rozhodovat jiný nevyloučený státní zástupce. Samo o sobě vyloučení jednoho státního zástupce není důvodem pro změnu příslušnosti celého státního zastupitelství. Pokud je v zákoně o státním zastupitelství tento důvod pro odnětí a přikázání věci upraven výslovně, nelze použít obecnou úpravu odnětí a přikázání podle § 25 trestního řádu per analogiam, neboť speciální právní norma má přednost před obecnou. Analogii lze použít jen při mlčení zákonodárce, což případ vyloučení státního zástupce jako důvod pro odnětí a přikázání věci není.

Samozřejmě je možné, že podjatost jednoho státního zástupce může zakládat podjatost jeho kolegů, včetně vedoucího státního zástupce. To však musí být výslovně v rozhodnutí o odnětí a přikázání uvedeno a zdůvodněno. Rozhodnutí měnící příslušnost státního zastupitelství nesmí být projevem libovůle. Podobný případ Nejvyšší soud řešil, když konstatoval na základě stížnosti pro porušení zákona,³⁰ že byl porušen zákon v neprospěch obviněných – bývalého náměstka ministra spravedlnosti Františka Steinera a generálního ředitele Vězeňské služby Ludka Kuly – tím, že trestní stíhání dozorovalo místně nepřislušné státní zastupitelství. Vrchní státní zastupitelství v Praze totiž odňalo dozor nad jejich trestním stíháním Obvodnímu státnímu zastupitelství Praha 2 a přikázalo jej Okresnímu státnímu zastupitelství Praha-západ ve Středočeském kraji. Důvodem tohoto postupu bylo, že původně vyloučil sám sebe z dozoru trestního stíhání obvodní státní zástupce pro Prahu 2 pro svůj vztah k obviněným³¹ a věc předložil Městskému státnímu zastupitelství k rozhodnutí o odnětí a přikázání jinému obvodnímu státnímu zastupitelství. Na Městském státním zastupitelství dále zjistili možnou podjatost svých dvou řadových státních zástupců a náměstkyně městské státní zástupkyně z důvodu jejich vztahu k obviněným a věc předložili Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze, které ji přikázalo Okresnímu státnímu zastupitelství pro Prahu-západ v působnosti Krajského státního zastupitelství v Praze.³² Nejvyšší soud poukázal, že důvody vyloučení z rozhodování náměstkyně městské státní zástupkyně a dalších 2 státních zástupců, jestliže není namítána zároveň podjatost samotného vedoucího státního zástupce, není důvodem pro odnětí a přikázání věci jinému státnímu zastupitelství nadřízeným vrchním státním zastupitelstvím, ale jen k tomu, aby městská státní zástupkyně přidělila věc tak, aby ji

²⁹ § 12a ods. 2 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

³⁰ Stížnost pro porušení zákona ministra spravedlnosti Pavla Blažka ze 7. 5. 2013, čj. 93/2013-OD-SPZ/2.

³¹ Usnesení obvodního státního zástupce pro Prahu 2 ze 7. 11. 2011, 3ZN 4161/2011. § 30-31 trestního řádu č. 141/1961 Sb.

³² Usnesení Vrchního státního zastupitelství v Praze z 21. 11. 2011, 1VZN 2614/2011.

řešili jiní státní zástupci,³³ kterých je na Městském státním zastupitelství v Praze celkem asi 80.

1.2 Věcná příslušnost

Pochybná je i věcná příslušnost vrchního státního zastupitelství, které podle § 15 jednacího řádu státního zastupitelství č. 23/1994 Sb. může vykonávat dozor v případech závažné hospodářské trestné činnosti. Předmětná obvinění (úplatkářství, zneužití pravomoci) však pod daný výčet závažné hospodářské kriminality nespadají. VSZ samo svou příslušnost založilo jen s odkazem na § 15 odst. 2 jednacího řádu státního zastupitelství účelovým spojením s prověřováním věci, která nesouvisí s činností, pro kterou bylo zahájeno trestní stíhání dotčených obviněných.

Vrchní státní zastupitelství samo provádělo vyšetřování místo policie. § 174 odst. 2 trestního řádu sice umožňuje provádět vyšetřování státnímu zástupci. Pokud však není stanoveno zákonem (příslušníci Generální inspekce bezpečnostních sborů, Vojenského zpravodajství a zpravodajských služeb), mělo by se tak dít jen omezeně, nejlépe pro jednotlivé úkony. V případě, že státní zástupce sám koná vyšetřování, totiž mizí jedna z kontrol v rámci přípravného řízení. Touto kontrolou zákonnosti je dozor státního zástupce nad policejním orgánem. Pokud státní zástupce přebere působnost policejního orgánu, zruší jeden kontrolní stupeň. To je nežádoucí jev. To je nahrazeno tím, že dozor nad vyšetřujícím státním zástupcem provádí nejbližší vyšší státní zastupitelství.³⁴ V případě exposlanců dozor nad vyšetřováním prováděným státním zástupcem Vrchního státního zastupitelství v Olomouci mělo vykonávat Nejvyšší státní zastupitelství. Je však nestandartní, aby státní zástupce vrchního státního zastupitelství sám prováděl vyšetřování a nahrazoval policejní orgán.

³³ **Rozsudek Nejvyššího soudu z 11. 9. 2013, 7Tz 26/2013:** Státní zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze odkázal také na analogické použití ustanovení § 25 tr. ř. Podle tohoto ustanovení z důležitých důvodů může být věc příslušnému soudu odňata a přikázána jinému soudu téhož druhu a stupně, přičemž o odnětí a přikázání rozhoduje soud, který je oběma soudům nejbližší společně nadřízen. Postup podle citovaného ustanovení je průlomem do ústavně garantované zásady, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci a že příslušnost soudu i soudce stanoví zákon (čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). Z toho vyplývá, že jde o postup, který je přípustný jen výjimečně a který musí být odůvodněn mimořádnými okolnostmi vylučujícími uplatnění ústavního principu práva na zákonného soudce. To platí i pro činnost státního zastupitelství, protože od okolnosti, který státní zástupce vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, se konec konců odvozuje také příslušnost soudu, má-li soud provádět úkony v přípravném řízení (§ 26 tr. ř.). Z hlediska ustanovení § 25 tr. ř. nemůže rozhodnutí státního zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze obstát. Pokud jde o vztahy uvnitř soustavy státního zastupitelství, je tzv. podjatost zákonným kritériem pro změnu příslušnosti státního zastupitelství jen v případě, že u příslušného státního zastupitelství je vyloučen vedoucí státní zástupce. V takovém případě je to důvod pro rozhodnutí o odnětí a přikázání věci podle § 12a odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, přičemž rozhodnutí podle tohoto ustanovení činí státní zastupitelství, které je nejbližší vyšším státním zastupitelstvím vůči státnímu zastupitelství, jehož vedoucí státní zástupce je vyloučen z projednávání věci. Vyloučení jiného státního zástupce, tj. jiného než vedoucího státního zástupce, není důvodem pro postup podle § 12a odst. 2 cit. zákona a nemůže vést ke změně příslušnosti státního zastupitelství jako takového. Postup v případě tzv. podjatosti u státního zástupce, který není vedoucím státním zástupcem, se řídí obecnými ustanoveními § 30 - § 31 tr. ř. Je-li podle těchto ustanovení z vykonávání úkonů trestního řízení vyloučen státní zástupce, který není vedoucím státním zástupcem, nastupuje na jeho místo jiný státní zástupce téhož státního zastupitelství a příslušnost státního zastupitelství tím zůstává nedotčena. Podstatou vady rozhodnutí státního zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze je to, že rozhodnutí o odnětí a přikázání věci opěť o okolnosti, které se týkaly nanejvýš jen otázky vyloučení státního zástupce, resp. státních zástupců, z nichž žádný neměl postavení vedoucího státního zástupce, a které tudíž nemohly mít žádný vliv na příslušnost státního zastupitelství. Rozhodnutí státního zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze nelze opřít ani o analogické použití ustanovení § 25 tr. ř., protože by se tím obcházel speciální úprava tzv. podjatosti jako důvodu změny příslušnosti státního zastupitelství stanovená v § 12a odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ § 175 ods. 2 trestního řádu.

Trestní řád výslovně umožňuje vyšetřování státním zástupcem v případě příslušníků Vojenského zpravodajství, což se týká obviněných příslušníků Vojenského zpravodajství a Jany Nagyové ve věci sledování manželky premiéra. Mělo tak činit Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1 dle ustanovení jednacího řádu státního zastupitelství účinného od 1. 1. 2012. Zastupování obžaloby před soudem pak přísluší Městskému státnímu zastupitelství v Praze na celém území státu, pokud věc nepředalo místně příslušnému státnímu zastupitelství.³⁵

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci bylo podle právní úpravy účinné k zahájení trestního stíhání věcně i místně nepříslušné a založilo svoji působnost účelovým spojením s věcí (Rittig, Janoušek), která se obviněných ve věci sledování manželky premiéra netýká. Lze připustit, že mohou nastat důvody pro odnětí a příkázání vyšetřování v případě Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1. V takovém případě však mělo dojít ke změně místní příslušnosti, ale respektování věcné příslušnosti. Tedy mělo být příkázáno jinému okresnímu státnímu zastupitelství. Přičemž orgány veřejné žaloby musí uvést, proč nemůže být činné příslušné Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1.

Ministerstvo spravedlnosti v září 2013 připravilo návrh změny jednacího řádu státního zastupitelství, podle které má vyšetřování příslušníků Vojenského zpravodajství a některých dalších osob nově konat místně příslušné krajské státní zastupitelství a žalobu podávat vrchní státní zastupitelství.³⁶ Změna byla vydána jako vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 4/2014 Sb. Jde o správný postoj, neboť není důvodu tuto agendu centralizovat u pražských státních zastupitelství s tím, že tato budou mít fakticky celostátní působnost. Kvalifikace a erudice státních zástupců na Moravě a ve Slezsku i zbytku Čech není jiná než v Praze. Ovšem načasování změny může vyvolat otázku, zda nejde o umožnění podání obžaloby ve věci obviněných příslušníků Vojenského zpravodajství a Jany Nagyové za sledování manželky premiéra Vrchnímu státnímu zastupitelství v Olomouci. Za účinného právního stavu k době zahájení trestního stíhání by k podání obžaloby toto státní zastupitelství příslušné nebylo. Neboť vazba změny příslušnosti státního zastupitelství (odnětí a příkázání u státního zastupitelství) na příslušnost soudu je omezena jen na dobu, po kterou se koná přípravné řízení. Po podání obžaloby se věc dostává do sféry soudní moci a z obecných ustanovení o soudní příslušnosti vyplývá, který soud je určen k tomu, aby rozhodoval po podání obžaloby.³⁷ V daném případě jsou to soudy v Praze mimo působnost Vrchního státního zastupitelství v Olomouci.

Ovšem i po schválení změny jednacího řádu státního zastupitelství, trestní obžalobu u soudu v Praze nemůže zastupovat Vrchní státní zastupitelství v Olomouci, jehož působnost se vztahuje na Moravu a Slezsko a ne Čechy s určitými výjimkami.³⁸ Obecně platí vazba příslušnosti státního zastupitelství na soud, a to i když bylo státní zastupitelství původně příslušné, ale po podání obžaloby byla věc odňata původnímu soudu a příkázána jinému.³⁹ Výjimečně Nejvyšší soud připustil, že s odnětím a příkázáním věci soudu se nemění příslušnost státního zastupitelství, pokud jde o jiné státní zastupitelství, než je u soudu činné, ale toto státní zastupitelství musí být původně příslušné na **základě právního předpisu**, což není rozhodnutí o odnětí a příkázání. Připustil tak působnost Vrchního státního zastupitelství v Olomouci před soudem v Čechách. Ale to za situace, kdy vrchní státní zastupitelství bylo

³⁵ § 10 odst. 2-3 jednacího řádu státního zastupitelství č. 23/1994 Sb. ve znění vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 462/2011.

³⁶ <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=331453>

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu z 5. 10. 2011, 7Tz 68/2011.

³⁸ ZDENĚK KOUDELKA, MIROSLAV RŮŽIČKA, FRANTIŠEK VONDRUŠKA: *Zákon o státním zastupitelství s komentářem*. Praha: Leges 2010, ISBN 978-80- 87212-25-7, komentář § 6-7 s. 38-45.

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu z 29. 5. 2008, 6 Tdo 589/2008.

řádně příslušné k doзору trestního řízení ve věci závažné hospodářské kriminality, která se udála na severní Moravě, a k soudu v Čechách se věc dostala až po podání obžaloby Krajskému soudu v Ostravě cestou odnětí věci soudu v Ostravě a jejímu přikázání do Hradce Králové.⁴⁰

2. Nemožnost stíhání za rezignaci na mandát poslance

Na projevy poslance v Poslanecké sněmovně, kterými Petr Tluchoř, Ivan Fuksa a Marek Šnajdr byli až do své rezignace, platí hmotněprávní čili materiální imunita (indemnita).⁴¹ Za svou rezignaci jako projev poslance nemůže být poslanec vůbec stíhán, je vyňat z pravomoci orgánů činných v trestním řízení a to i po skončení mandátu, a podléhá jen disciplinárnímu řízení parlamentní komory, jejímž je členem. Rezignovat na mandát může poslanec vystoupením na plénu Poslanecké sněmovny nebo doručením písemné rezignace předsedkyni Sněmovny, což je též v sídle Poslanecké sněmovny. Zmínění poslanci rezignovali 7. 11. 2012 formou ústního projevu v Poslanecké sněmovně.⁴² Je pravdou, že ústava užívá pojem projev, zatímco jednací řád Poslanecké sněmovny hovoří v případě rezignace poslance o prohlášení poslance na schůzi Poslanecké sněmovny.⁴³ Ovšem ústní prohlášení a projev jedno jsou. Jde o řeč poslance v Poslanecké sněmovně.

V usnesení Vrchního státního zastupitelství v Olomouci bylo přímo vzdání se mandátu součástí popisu skutku, pro který se vede trestní stíhání. Nikdo není nucen vykonávat funkci poslance, když nechce. Každý poslanec může rezignovat kdykoliv a z jakýchkoliv důvodů. Rozhoduje tím o sobě, ne o jiných. Akt rezignace na mandát podléhá hmotněprávní imunitě a ne kuratele výkonné moci, kam patří policie i státní zastupitelství. Pokud současná úprava někomu nevyhovuje, je v právním státě možné ji změnit novelou ústavy v Parlamentu, nikoliv nedodržováním ústavy.

Usnesení Nejvyššího soudu z 16. 7. 2013, kterým rozhodl o nestíhatelnosti bývalých poslanců za vzdání se mandátu,⁴⁴ je statečné a správné rozhodnutí. Soud dal přednost právu před novinářskou chválou. Vysloužil si za to útoky pod lživým heslem, že celá právnická obec či alespoň obec ústavních právníků s rozhodnutím Nejvyššího soudu nesouhlasí. Skutečnost ukázala, že je i právníky podporováno – např. zástupcem veřejného ochránce práv Stanislavem Křečkem⁴⁵ a pedagogy Právnické fakulty Masarykovy univerzity Petrem Kolmanem⁴⁶ a Zdeňkem Koudelkou.⁴⁷ Problémem dnešní justice je udržet si nezávislost

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu z 23. 4. 2008, 5 Tdo 150/2008: *Výklad § 7 odst. 2 zákona o státním zastupitelství, že se v případě odnětí a přikázání věci jinému soudu mění příslušnost státního zastupitelství a že v tomto směru žádné pochybnosti v praxi nevznikají, je možno vztáhnout jen na případy, v nichž obžalobu v řízení před soudem zastupuje státní zastupitelství, které je činné u daného soudu. Tato zásada se nevztahuje na případy, kdy obžalobu zastupuje jiné státní zastupitelství, než je u soudu činné, pokud tak stanoví právní předpis uplatňující výjimku dle § 179 odst. 1 trestního řádu. V daném případě je možné, aby ve věci závažné hospodářské kriminality před krajským soudem v obvodu Vrchního soudu v Praze zastupovalo obžalobu Vrchní státní zastupitelství v Olomouci.*

⁴¹ Čl. 27 odst. 2 Ústavy č. 1/1993 Sb.

⁴² Stenoprotokol jednání Poslanecké sněmovny 7. 11. 2012.

⁴³ <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/047schuz/s047152.htm>

⁴⁴ § 6 písm. c) zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu z 16. 7. 2013, 3 Tcu 76/2013 (Marek Šnajder) a 3 Tcu 77/2013 (Petr Tluchoř).

⁴⁶ STANISLAV KŘEČEK: Přehlušené instinkty svobodné společnosti. *Parlamentnilisty.cz* 22. 7. 2013.

⁴⁷ PETR KOLMAN: Nejvyšší soud rozhodl rozumně a s chladnou hlavou. *Mladá fronta - Dnes* 18. 7. 2013, ISSN 1210-1168, s. A11. Též pod názvem: Nejvyšší soud rozhod v kauze exposlanců správně. *Parlamentnilisty.cz* 17. 7. 2013.

⁴⁷ ZDENĚK KOUDEK: Rezignace poslance není trestná. *Parlamentnilisty.cz* 17. 7. 2013.

na médiích a nepodlehnutí různým kampaním, byť by to byla protikorupční kampaň. Nejvyšší soud dokázal, že to jde.

Senátorka Eliška Wagnerová řekla, že by se pod rozhodnutí Nejvyššího soudu nepodepsala, neboť projev je dle ní sdělením informace či názoru.⁴⁸ Cožpak však ústní projev s oznámením rezignace na mandát není sdělením informace? Pražský právník Jan Kysela vystoupil proti rozhodnutí Nejvyššího soudu s tím, že se materiální imunita vztahuje jen na projevy coby ústní vystoupení.⁴⁹ Ale i v jeho úzkém pojetí nelze nevidět, že rezignace byla ústním vystoupením poslance. Kysela prohlásil, že Nejvyšší soud měl asi jinou ústavu než on. Nejvyšší soud měl ústavu platnou a jednal podle jejího textu. Jiní právníci možná jednají podle materiálního jádra ústavy, neboť umožňuje bez ohledu na text ústavy libovolně si prohlásit za ústavní cokoli. Nejvyšší soud jednal podle textu ústavy a nepotřeboval materiální jádro, které kodifikoval korunní princ nacistické právní vědy Carl Schmitt.⁵⁰ Po rozhodnutí Nejvyššího soudu platí, že svět má ještě pravidla. A to je dobře.

Kam se lze dostat při popírání textu ústavy s odvolávkou na jakýsi smysl ústavy prezentovali Hana Marvanová a Miroslav Čapek.⁵¹ Uvedli, že materiální imunita se vztahuje jen na ústní projevy poslance a kritizují rozhodnutí Nejvyššího soudu. Přitom popírají sami sebe. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci zahájilo trestní stíhání a v popisu skutku uvedlo, že 7. 11. 2012 se Tluchoř, Šnajdr a Fuksa vzdali mandátu. To bylo učiněno ústním projevem poslanců v Poslanecké sněmovně. Za tento ústní projev byli protiústavně Vrchním státním zastupitelstvím v Olomouci trestně stíháni. Přitom je známo usnesení Nejvyššího soudu z 3. 10. 2012, 11Tcu 135/2012 v kauze poslance Víta Bárta, které pojímá projev širěji, když konstatovalo, že za projev poslance v Poslanecké sněmovně, který je pokryt materiální imunitou, nelze považovat jen ústní vystoupení, ale i jiné jednání jako poslance v Poslanecké sněmovně. Rozhodnutí Nejvyššího soudu v kauze exposlanců Tluchoř, Šnajdr, Fuksa tedy odpovídalo jeho předchozí judikatuře a bylo předvídatelné.

Imunita byla zavedena jako ochrana poslanců před výkonnou mocí v rámci dělby moci. Za celou dobu monarchie do roku 1918 a první Československé republiky nenastal pokus kriminalizovat poslance za rezignaci na mandát. V době Protektorátu Čechy a Morava panovala obava moravských a českých veřejných činitelů, že rezignace na veřejnou funkci by mohla být ze strany okupační moci trestána jako projev vzdoru. Nicméně v případě poslanců tomu předešel prezident Emil Hácha rozpuštěním Poslanecké sněmovny i Senátu po okupaci roku 1939. V době po únoru 1948 totalitní moc stíhala i bývalé poslance. Některé stíhala za pokus odejít z republiky, nebylo však vedeno stíhání pro samotné zřeknutí se mandátu, byť někteří podali rezignaci po únoru 1948 na protest proti uchvácení moci komunisty (Milada Horáková, Jan Šrámek aj.). Do června 2013 neexistoval v naší historii pokus výkonné moci o trestání představitelů zákonodárné moci v souvislosti s jejich rezignací na mandát. Ovšem případ senátora Jiřího Čunka ukázal, že navzdory trestnímu stíhání, kterým byl porušen zákon v jeho neprospěch a které nezákonně dozorovalo nepříslušné Okresní státní zastupitelství v Přerově, což konstatoval rozsudek Nejvyššího soudu z 1. 10. 2009,⁵² si lze udržet podporu

⁴⁸ ŠTĚPÁN ŽÁDNÍK: Wagnerová: Soudci Nejvyššího soudu pochybili. *Respekt.cz* 18. 7. 2013.

<http://respekt.ihned.cz/fokus/c1-60274860-wagnerova-soudci-nejvyssiho-soudu-pochybili>

⁴⁹ Události. *Česká televize* 16. 7. 2013.

⁵⁰ ZDENĚK KOUDELKA: Zlaté tele ústavnosti. *Státní zastupitelství* 4/2011, ISSN 1214-3758, s. 12-16.

⁵¹ HANA MARVANOVÁ a MIROSLAV ČAPEK: Výklad Nejvyššího soudu odporuje smyslu ústavy. *Právo* 20. 7. 2013, ISSN 1211-2119, s. 6.

⁵² Trestní stíhání Jiřího Čunka bylo zastaveno. Ukázalo se, že trpělo i jinými vadami – např. byl vůči němu použit věcně vadný znalecký posudek. Rozsudek Nejvyššího soudu z 1. 10. 2009, 4Tz 69/2009. ZDENĚK KOUDELKA: Odnětí a přikázání u státního zastupitelství. *Trestní právo* 5-6/2013, ISSN 1211-2860, s. 45 sl. 1.

voličů, kteří jej velkou většinou znovu zvolili do Senátu v říjnu 2012 a zlínská kandidátka s ním v čele byla nejúspěšnější kandidátkou KDU-ČSL v krajských volbách v říjnu 2012.⁵³

Z ústavněprávního hlediska je překvapující, že Vrchní státní zastupitelství v Olomouci v rámci popisu skutku, pro který zahájilo trestní stíhání exposlanců, uvedlo znění poslaneckého slibu, že mandát budou vykonávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Státní zastupitelství chtělo posuzovat, zda poslanec jednal dle svého slibu a případně z toho vyvodit trestněprávní postih. Státní zastupitelství tak odmítlo jinak plně respektovanou ústavní zásadu, že poslanecký mandát je u nás reprezentativní, nikoliv imperativní. Tedy, že poslanec není nikomu odpovědný za výkon mandátu a odpovědnost je jen politická,⁵⁴ kterou vyvodí lid vůči poslanci či straně, za kterou byl zvolen, v příštích volbách.

Nejvyššího soudu usnesením z 31. 10. 2013 setrval na svém názoru z 16. 7. 2013. Vrchní státní zastupitelství se snažilo trestní stíhání exposlanců zachránit tvrzením, že imunita dopadá jen na vlastní projev o vzdání se mandátu, přitom však i za toto je stíhalo, ale ne již na jednání, které bylo přípravou rezignace poslanců a událo se mimo Poslaneckou sněmovnu. Fakticky státní zastupitelství drželo výklad, že za projev v Parlamentu poslance sice nelze zavřít, ale za to, že si jej například doma připravoval již ano. To je směšné, protože stará právní zásada říká - je-li dovolen a není-li trestný cíl, musí být dovolená a nemůže být trestná cesta vedoucí k tomuto cíli.

3. Závěr

V rámci přípravného řízení je pro chránění férovosti postupů orgánu státu důležitá i kumulace vad a nestandardních postupů. Jestliže by v jednotlivém případě šlo nestandardní postup zdůvodnit či vadu prohlásit za právně málo významnou, je v případě jejich kumulace možný takový společný důsledek, že trestní řízení již nelze považovat za férové. V daném řízení je kumulace pochybení a nestandardních postupů v určení místní i věcné příslušnosti státního zastupitelství taková, že byl porušen zákon v neprospěch obviněných závažným způsobem a byla narušena férovost trestního procesu v požadavku na právem určenou příslušnost státního zastupitelství, ale i soudce pro přípravné řízení. Právní stát znamená, že ke korektnímu výsledku v trestním řízení se musí dojít korektním postupem, pokud je postup sám o sobě nekorektní, nelze mít výsledek za korektní. Proto je nutné ocenit, že ministr spravedlnosti Pavel Blažek měl snahu žádat veřejné vysvětlení nestandardních kroků Vrchního státního zastupitelství v Olomouci po nejvyšším státním zástupci,⁵⁵ který však odmítl odpovědět, byť samo Nejvyšší státní zastupitelství zrušilo 26. 7. 2013 rozhodnutí Vrchního státního zastupitelství o zahájení trestního stíhání tří bývalých poslanců.

Ministr spravedlnosti má právo získat informace o porušování práva ve státním zastupitelství, aby mohl zvážit využití svých zákonných oprávnění. Oprávnění ministra spravedlnosti v trestním řízení jsou součástí záruk zákonnosti a demokratické kontroly sloužící zabránění zneužívání moci. Je pro demokratické režimy v Evropě typické, že podřadily ozbrojené složky pod civilní kontrolu demokraticky ustavených osob. Nezávislá policie či armáda je typická pro policejní a vojenské diktatury, ne pro demokracie. I státní zastupitelství podléhá demokratické kontrole tím, že jsou vedoucí státní zástupci voleni, jak je tomu v řadě států USA, nebo jsou v oblasti dodržení zákonnosti pod kontrolou výkonné moci a ta se odpovídá parlamentu nebo může být prokuratura odpovědná parlamentu přímo. U nás má ministr

⁵³ Jiří Čunek získal v prvním kole senátních voleb 47,28% a ve druhém 72,13% hlasů. Zlínská krajská kandidátka lidovců získala 18,31%.

⁵⁴ ZDENĚK KOUDELKA: Závaznost poslaneckého slibu. *Universitas* 3/1991, ISSN 1211-3384, s. 75-77.

⁵⁵ Dopis ministra spravedlnosti Pavla Blažka z 8. 7. 2013, čj. 73/2013-SM-USN. Odmítnutí odpovědět učinil nejvyšší státní zástupce až po jmenování nové ministryně, která již odpovědi nepožadovala.

spravedlnosti možnost v případě nezákonného jednání státního zastupitelství podat stížnost pro porušení zákona Nejvyššímu soudu a vyvodit odpovědnost kárnou žalobou k Nejvyššímu správnímu soudu vůči státním zástupcům, kteří jednali nezákonně. Jeho moc není absolutní, jde jen o návrhy, o kterých rozhodne soud. Protože však má tato oprávnění, má i možnost získat informace a svobodně posoudit, zda došlo k porušení zákona.

Již Friedrich August von Hayek varoval před libovůlí veřejných autorit: „*Stále širší a širší pravomoci jsou svěřovány novým autoritám, které aniž by byly vázány pevnými pravidly, mají téměř neomezenou libovůli...*“.⁵⁶ Kdyby žádali protiústavně stíhaní exposlanci náhradu škody, paradoxně by ji nebyl povinen poskytnout orgán, který protiústavnost způsobil – státní zastupitelství, ale Ministerstvo spravedlnosti, které ve věci nerozhodovalo. To se musí omlouvat i za nezákonnost státních zastupitelství a soudů v trestním řízení, nikoli tyto instituce. Je chybou, že státní zastupitelství nejednají v případě náhrady škody, kterou způsobí, ale jedná za ně Ministerstvo spravedlnosti. Je paradoxní, že tato chyba zůstala i v návrhu zákona o státním zastupitelství, který schválila vláda Petra Nečase.⁵⁷ Bývalý premiér může zpytovat, zda je správné, aby byla posilována moc některých orgánů, aniž budou právně odpovědní za škodu, kterou způsobí. Kdo se nezákonnosti dopustí, má za ni nést odpovědnost. Rovněž snaha přizpůsobit organizaci státního zastupitelství policii a ne soudům tím, že se navrhovalo zrušení vrchních státních zastupitelství, je v Evropě nezvyklá. Proto je správné, že tento zákon byl vládou Jiřího Rusnoka vzat zpět.

Je možné oddělit státní zastupitelství od Ministerstva spravedlnosti i vlády. Není však správné je oddělit od právní odpovědnosti za nezákonnost a z hlediska demokracie je nutné zavést vazbu na lid jako zdroj moci v demokratickém státě, pokud bude zrušena odpovědnost vlády Poslanecké sněmovně za výkon moci státním zastupitelstvím daná dnešní ústavou. Jednou z možností je volba vedoucích státních zástupců občany na omezenou dobu, jak je to v mnoha státech Spojených států amerických.

Obhajoba práva lidí, kteří jsou částí medií skandalizováni, není populární, ale nutná. I tito lidé mají právo na svá práva. Připustíme-li, že vůči někomu se právo dodržovat nemusí, je otázkou času, kdy se nekontrolovaní držitelé moci pokusí nedodržování práva uplatnit i vůči jiným. Náš režim vznikl v listopadu 1989 v boji za vládu volených, svobodu a právní stát. Tyto hodnoty musí být nadřazeny mediálně politickým kampaním, včetně kampaně boje proti korupci. Odkazování na následné soudní řízení, když jde o právo každého vzdát se volené funkce, nestačí. Nejsme na vědecké konferenci, kde se teoretizuje. Jsme v době, kdy lidé, kteří rezignovali na mandát, byli ve vazbě, protože věřili ústavě, že mohou rezignovat kdykoli a z jakýchkoli důvodů.

⁵⁶ FRIEDRICH AUGUST von HAYEK: *Cesta do otroctví*. Rozmluvy Purley Anglie 1989, s. 37.

⁵⁷ Tisky Poslanecké sněmovny 1054 a 1055, 6. volební období.